

ŽEMAIČIŲ VYSKUPIJA IR VYSKUPAI, VALDĘ IR VILNIAUS VYSKUPIJĄ

Žemaičių vyskupijos istorija: svarbiausios
datos ir faktai

Žemaičių
krikšto
600 metų
jubiliejaus
medalis.
Autorė –
dailininkė
Laima
Kėrienė

1413 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas (jis tada tikėjo, kad apkrikštijus Žemaitiją = Žemaičius, ją sujungus su Aukštaitija bus lengviau apsiginti nuo Ordino), Lenkijos karalius Jogaila kartu su lenkų kunigais, lietuviškai mokėjusiu Vilniaus prelatu Motiejumi, Nemunu nuplaukė iki Žemaitijos iki Dubysos upės, čia išlipo į krantą ir pradėjo krikštyti Žemaičius = Žemaitiją). Žygis truko tris dienas. Jam pasibaigus buvo paskelbta, kad Žemaitija apkrikštyta, tačiau tais metais Žemaičių bažnytinė organizacija (Katalikų Bažnyčios administracinis teritorinis vienetas Žemaičių vyskupija) nebuvo suformuota, ne tam trukdė tebesitęsiantis Lietuvos ir Vokiečių ordino ginčas dėl Žemaitijos priklausomybės.

1414 m. lapkričio 1 d. Žemaičių byla buvo perduota 1414–1418 m. vykusiam bažnytiniam Konstancos susirinkimui. Į jį buvo nuvykę, Žemaičiams atstovavo 60 krikštytų žemaičių bajorų. Jų delegacija Konstancos susirinkime buvo priimta 1415 m. lapkričio 28 dieną. Pasak B. Kvyklio, „Delegacija įtikino, kad kryžiuočiai nesirūpina krikštu, o tik užkariavimu, ir prašė globos šiems naujiems krikščionims. Suvažiavimas buvo net sujaudintas. Jis paskyrė prašomus pasiuntinius į Žemaičių žemę, kad šie vietoje sutvarkytų naujos vyskupijos įkūrimą. Tais pasiuntiniais buvo paskirti Vilniaus vyskupas Petras ir Lvovo vyskupas Jonas. [...]“ (Lietuvos bažnyčios. Telšių vyskupija, kn. 1, p. 12). Jiems kartu su Vytau-

tu Didžiuoju buvo pavesta pasirūpinti ir tolesniu žemaičių krikštijimu.

1417 m. Konstancos susirinkimo pasiūsti vyskupai į Lietuvą išvyko tų pačių metų vasarą, čia jie buvo iškilmingai sutikti bajorų ir palydėti į Žemaitiją, nuvykę ten krikštijo žemaičius. Tų pačių metų rugsėjo mėnesį vyskupai jau buvo Medininkuose (dabartiniuose Varniuose).

Žemaičių vyskupiją (iš pradžių ji vadinosi Medininkų vyskupija) fundaciniu aktu 1417 m. spalio 23 d. įsteigė Lietuvos Didysis kunigaikštis Vytautas. Kitą dieną, spalio 24-ąją, Konstancos susirinkimo deleguoti vyskupai Vilniaus katedros kleboną Motiejų Vilnietį (Trakiškį) Trakuose konsekrovo vyskupu ir paskyrė Žemaičių vyskupijos ordinaru.

Tą pačią spalio 24-ąją Konstancos susirinkimo į Žemaitiją pasiūsti vyskupai parengė Žemaičių vyskupijos įkūrimo aktus ir juos iš Naujųjų Trakų išsiuntė į Konstancą. Šie aktai Konstancos katedroje buvo perskaityti 1418 m. vasario 1 d. per pamaldas.

Medininkų = Žemaičių vyskupijos įsteigimo faktą popiežius Martynas V patvirtino 1421 m. spalio 23 d. (rašytiniuose šaltiniuose taip pat yra rašoma, kad Medininkų = Žemaičių vyskupija *de jure* buvo pripažinta apie 1417-uosius metus, gali būti, kad tik 1418 ar 1421 metais).

Išlikusiuose dokumentuose nerandama duomenų, kokią teritoriją tuo metu Žemaičių vyskupija užėmė. Tikėtina, kad jai priklausė visa Žemaitijos seniūnija (apie 23 tūkst. km²). Rytuose ji ribojosi su Nevėžiu, šiaurėje – su Kuršu, vakaruose – su Baltijos jūra, o pietuose – su Sūduvos šiaurine dalimi.

1417 m. įkurtos Žemaičių vyskupijos dvasinis centras buvo dabartinėje Telšių rajono savivaldybės teritorijoje buvusi Medininkų gyvenvietė, kuri nuo XVI a. vadinama Varniais. Ilgą laiką Žemaitijos vyskupai reziduodavo ne Medininkuose, o dabartinio Plungės rajono teritorijoje esančioje Alsėdžių gyvenvietėje, kur buvo vyskupų dvaras.

Įsteigus Žemaičių vyskupiją Medininkuose

(Varniuose), valdant Vytautui Didžiajam jo nurodymu buvo pašventinta ir pradėta statyti Medininkų (Varnių) katedra, pastatytos pirmosios Žemaičių katalikų bažnyčios Viduklėje, Luokėje, Kaltinėnuose, Kelmėje, Raseiniuose, Ariogaloje, Kražiuose, Veliuonoje, įkurtoms parapijoms paskirti kunigai, sudaryta Kanauninkų kapitula, kurioje buvo 6 nariai. Iš pradžių Kanauninkų kapitula veikė prie Varnių katedros. Kas dveji metai buvo renkami atstovai į Lietuvos dvasinį tribunolą.

Dalis žemaičių krikštui nepritarė ir 1418 m. surengė sukilimą. Jis buvo numalšintas ir didelės įtakos Žemaičių vyskupijos tolesnei veiklai neturėjo.

1427 m. Žemaičių vyskupija tapo pavaldi Gniezno arkivyskupijai.

1587 m. Žemaičių vyskupijoje buvo 3 dekanatai – Virbalio, Viduklės ir Luokės. Laikui einant dekanatų ir parapijų ribos keitėsi.

1610 m. Žemaičių vyskupijoje buvo 60 bažnyčių.

XVII a. pr. vyskupas Stanislovas Kiška (1584–1626) sušaukė pirmąją Žemaičių vyskupijos sinodą. 1636, 1639, 1643, 1647 m. vykusius Žemaičių sinodus sušaukė vyskupas Jurgis Tiškevičius (1596–1656).

1752 m. Varniuose įvyko paskutinis Žemaičių vyskupijos sinodas. XVII–XVIII a. vykusių sinodų nutarimuose daugiausiai dėmesio skirta kunigų pastoraciniam darbui, kovai su burtininkavimu, raganavimu. Nunykus sinodų šaukimo tradicijai, aktualiausius vyskupijos reikalus vyskupai išdėstydavo savo skelbiamuose ganytojiškuose raštuose.

1795 m., po trečiojo Abiejų Tautų Respublikos (Žečpospolitos) padalijimo, Žemaičių vyskupijos teritorija buvo priskirta Rusijai ir tapo pavaldi Mogiliavo arkivyskupijai.

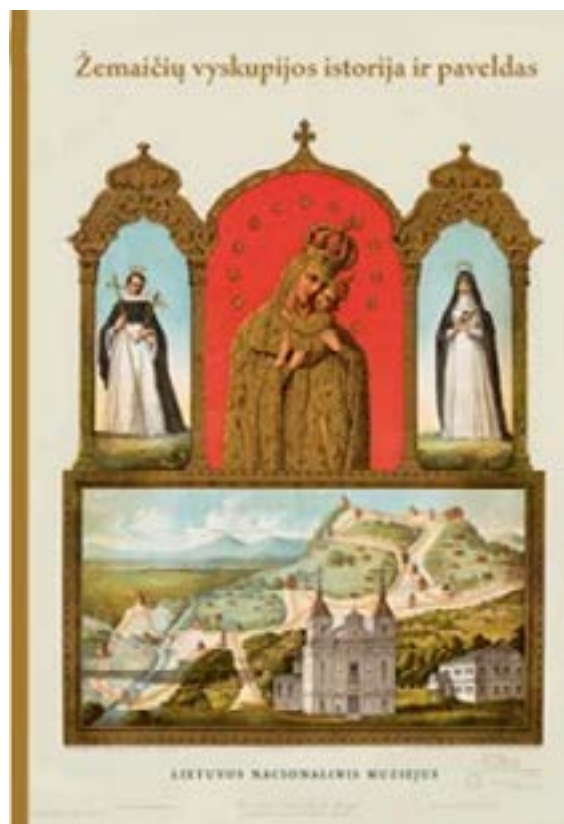
1840 m. Rusijos valdžia Žemaičių vyskupiją pavadino Telšių vyskupija, bet šis pavadinimas tada jai nepriėjo.

1849 m. Žemaičių vyskupijai buvo priskirti Vilniaus vyskupijos 8 dekanatai su 94 parapijomis, 7 vienuolynai. Vyskupija apėmė Kauno ir Kuršo gubernijas.

1860 m. Žemaičių vyskupijoje buvo 306 parapijos. Pagal Žemaičių vyskupijoje tada buvusių bažnyčių skaičių ji buvo viena didžiausių vyskupijų Rusijos imperijoje.

1864-aisiais, pralaimėjus sukilimui, Rusijos caro patvirtintu nutarimu be popiežiaus žinios Žemaičių vyskupijos centras iš Varnių perkeltas į Kauną.

1883 m. popiežius Leonas XIII įteisino Žemai-

2015 m. Vilniuje Lietuvos nacionalinio muziejaus išleistos knygos „Žemaitijos vyskupijos istorija ir paveldas“ viršelis

čių vyskupijos centro perkėlimą iš Varnių į Kauną (oficialiai tai padaryta 1895 m.).

1926 m. įkūrus Lietuvos bažnytinę provinciją Žemaičių vyskupija buvo panaikinta, o vietoje jos įkurtos Telšių ir Panevėžio vyskupijos bei Kauno arkivyskupija.

Daug svarbių Žemaičių vyskupijos dokumentų nėra išlikę, todėl tiksliai atkurti jos istoriją, taip pat ir koks vyskupas kada valdė Žemaičių vyskupiją, yra sudėtinga, daugelio šia tema rašiusių autorių pateikti faktai nesutampa. Vieną naujausių ir labiausiai vertinamą Žemaičių vyskupų, šias pareigas ėjusį iki 1610 m., sąrašą 1996 m. Vilniuje išleistame Lietuvos katalikų mokslo akademijos „Metraštyje“ (t. 10) paskelbė akademikas, profesorius kunigas Paulius Rabikauskas SJ.

Naudota literatūra:

1. Bronius Kviklys, *Lietuvos bažnyčios / Churches of Lithuania. Telšių vyskupija*, kn. 1, Chicago, Illinois, 1980.
2. „Žemaičių vyskupija“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*: <https://www.vle.lt/straipsnis/zemaiciu-vyskupija/>.
3. „Žemaičių vyskupas“, *Vikipedija. Laisvoji enciklopedija*: https://lt.wikipedia.org/wiki/%C5%BDemai%C4%8Di%C5%B3_vyskupas.